

Ga mee op speur- en strooptocht door Besmette Stad!

De Reactor zette een literair-kritische tocht op touw door de bundel *Bezette Stad* van Paul van Ostaijen en door [Besmette Stad](#): het multimediale project van Vlaams Nederlands huis deBuren en het Paul van Ostaijengenootschap, waarin 100 Vlaamse en Nederlandse kunstenaars een actueel, artistiek antwoord geven op de coronacrisis. Ze lieten zich inspireren door *Bezette Stad*, de internationaal vermaarde dichtbundel waarin de Vlaamse schrijver Paul van Ostaijen terugkijkt op de Eerste Wereldoorlog. 100 jaar oud, maar nog immer actueel! Op onze tocht wandelen we van dancehalls naar bioscopen, bieden weerstand aan de (oorlogs)dreiging en tekenen verzet aan! Wandel je mee?

In 2014 [besprak](#) Erik Spinoy voor *De Reactor* de recentste en in 2021 met een inleiding van zijn hand heruitgegeven editie van *Bezette Stad*. Hij noteerde toen dat hij hoopte dat er van *Bezette Stad* een digitale editie gemaakt zou worden 'met alle hyperlinks die men zich wensen kan: links naar filmfragmenten, liedjesteksten en geluidsopnames, historische informatie, enzovoorts. Zoiets zou, stel ik me voor, schone slaapster *Bezette Stad* pas echt wakker kussen'.

Zover is het helaas nog steeds niet, maar in de *Besmette Stad* zijn wel teksten, liedjes, podcasts, filmpjes, tekeningen en beelden te bewonderen, waarmee kunstenaars op *Bezette Stad* reageren en haar misschien niet wakker kussen, maar hopelijk wel mooie dromen (en een paar nachtmerries) bezorgen.

Veel literair-kritisch plezier!

PS. Wist je dat De Reactor samen met deBuren elk jaar [De Dag van de Literatuurkritiek](#) organiseert? Dat is een nascholingsmiddag voor docenten Nederlands in het middelbaar onderwijs in Nederland en Vlaanderen, waarin de rol van de literaire kritiek centraal staat. Geïnteresseerd? Schrijf je dan hier in voor de nieuwsbrief.

Dansen en zingen in de stad

Al een klein jaar leven we op het ritme van lockdowns, versoepelingen, stijgende besmettingen, alarmerende ziekenhuisopnames en vaccinatiestrategieën. Die onzekerheid en het sluiten van de horeca, sportclubs, de scholen en het instellen van de avondklok, raakt ook jullie hard. Jullie verlangen naar die gekoesterde vrijheid, sociaal contact, een stevige knuffel van opa of oma, een voetbalwedstrijd op zaterdag en vooral 's avonds de stad in met vrienden.

Muziek

Iris Penning maakt poëtische popmuziek en is stadsdichteres van Eindhoven. Ze schreef een ontroerend liedje over de lockdown.

→ Pak je jas, je telefoon en oortjes en ga naar buiten, we zitten al genoeg binnen, ga wandelen en beluister [het nummer van Iris Penning](#).

→ Noteer wat je van je huidige leven herkent in de tekst van dit liedje.

Luister nu, terwijl je verder wandelt, maar ga ook gerust even zitten, naar [het gedicht waarop Iris Penning zich baseerde](#). Laat je niet ontmoedigen door de moeilijke titel, nomenklatuur betekent niet meer dan namenlijst.

Het gedicht 'Nomenklatuur van verlaten dingen' is geschreven door Paul van Ostaijen. Het is bijna 100 jaar oud en komt uit de bundel *Bezette Stad*. Het is een van de bekendste dichtbundels die de Nederlandse taal kent en gaat over de Eerste Wereldoorlog, meer specifiek over de stad Antwerpen. Antwerpen was toen dus een bezette stad.

Op dit moment is de stad Antwerpen en eigenlijk heel Nederland en Vlaanderen in de ban van de besmettingen. Het dagelijks leven in lockdown vertoont opvallend veel gelijkenissen met de *Bezette Stad* die Van Ostaijen beschrijft. We hebben niet te maken met een oorlog, maar met een virus en we leven dus niet in een bezette, maar wel in een besmette stad.

Dat die veel op elkaar lijken, merkte je twee misschien al toen je het gedicht van Van Ostaijen en het liedje van Penning beluisterde.

→ Lees of beluister het gedicht nog eens. Wat herken je hiervan in je dagelijks leven?

→ Welke overeenkomsten tussen het gedicht en het liedje hoor je? Door welke aspecten,

woorden of beelden uit het gedicht heeft Penning zich laten inspireren?

→ Als we ervan uitgaan dat nomenklatuur inderdaad 'namenlijst' betekent, zou je dan voor jezelf een lijst kunnen maken van verlaten dingen? Van dingen die je niet meer hebt, tegenkomt, beleeft?

→ Schrijf daarover een gedicht. Zoals je kunt zien in het voorbeeld hoeft dat niet in een vorm die je als vast of moeilijk ervaart. Neemt je vrijheid en draag je tekst voor op een plek die je tijdens je wandeling tegenkomt en die je passend vindt, film jezelf en stuur de opname naar je docent.

Er zijn veel meer voorbeelden van kunstenaars die zich door Van Ostaijen lieten inspireren, je vindt ze [hier](#) in de digitale *Besmette Stad*.

Dans

→ Een andere bijdrage aan Besmette Stad, die ook met uitgaan te maken heeft, is [deze](#) van Lisette Ma Neza en Maja-Ajmia Yde Zellama.

→ Waar gaat dit gedicht volgens jou over?

→ Welke rol speelt volgens jou het medium (YouTube en TikTok) dat ze gebruiken en wat zegt dat over deze tijd?

→ Je zou kunnen zeggen dat de dans wordt ingezet als medicijn, kun je uitleggen waartegen?

→ Wat betekent de dans voor deze meisjes?

→ Kun je uitleggen wat dansen voor jou betekent. Kijk je ernaar uit weer samen te dansen? Met wie, waar en waarom?

→ Is er nog een andere uitingsvorm die je mist en hoe zou je daar vorm aan kunnen/willen geven?

Lisette Ma Neza en Maja-Aimia Yde Zellama liet zich inspireren door het gedicht 'Banale dans'. [Lees](#) dat gedicht of beluister de voordracht ervan [hier](#) (vanaf 1'57"). Blijf luisteren totdat je de reactie van Lisette Ma Neza hebt gehoord (3'35").

→ Welke elementen, beelden, woorden of andere dingen hebben de maaksters Ma Neza en Yde Zellama ook gebruikt in hun bijdrage? Met andere woorden: waar zie je de inspiratie terug door het gedicht 'Banale dans'?

Oorlog in de stad

100 jaar geleden verscheen *Bezette Stad*, de internationaal vermaarde dichtbundel waarin de Vlaamse schrijver Paul van Ostaijen terugkijkt op de Eerste Wereldoorlog.

Ga op zoek naar de geschiedenis van Paul van Ostaijen door te grasduinen in zijn digitale erfenis. Beroemde schrijvers hebben altijd fans die zich dan verenigen in een [genootschap](#), maar de enthousiaste achterban van Van Ostaijen is veel groter dan dat, kijk ook eens bij het [Letterenhuis](#) of digitale archieven zoals de [DBNL](#), waar je de bundel *Bezette Stad* kunt bekijken.

- Teken een biografische mindmap over het leven en werk Van Ostaijen, neem een duidelijk uitgangspunt, zoals woonplaatsen, belangrijke momenten of verschenen werk of locaties in de stad Antwerpen.
- Bekijk en beluister de eerste 2' van [dit leesatelier](#), waarin Matthijs de Ridder, de biograaf van Paul van Ostaijen, het gedicht 'Bedreigde stad' voorleest.
- Omschrijf in 100 woorden waar jij denkt dat dit gedicht over gaat, neem daarin zeker de typografie mee, merk iets op over avant-garde en WOI.
- Als je hiervan een moderne vertaling zou mogen maken, welke vorm zou je dan kiezen en waarom?

In 2020 is er een groot project over *Bezette Stad* in het leven geroepen en dat heet [Besmette Stad](#), waarvan het filmpje dat je bekeek, afkomstig is. *Besmette Stad* is een multimediaal project van Vlaams-Nederlands huis deBuren en het Paul van Ostaijengenootschap waarin 100 kunstenaars een actueel, artistiek antwoord geven op de coronacrisis. Ze laten zich inspireren door *Bezette Stad* van Paul van Ostaijen dat 100 jaar geleden verscheen.

Sinds maart 2020 is de stad Antwerpen, (waar het gedicht 'Bedreigde stad' zich afspeelt) en eigenlijk heel Nederland en Vlaanderen, in de ban van de besmettingen. Ons dagelijks leven in lockdown vertoont opvallend veel gelijkenissen met tijden van bezetting. Je hebt zelf al ervaren dat de toegang tot alles waar je van houdt, zeer beperkt is en we worden vooral gevraagd binnen te blijven. We hebben alleen niet te maken met een oorlog, maar met een virus en we leven dus niet in een bezette, maar wel in een besmette stad.

Zoals jij net een idee op papier zette voor een moderne, actuele versie op papier, zo deden verschillende kunstenaars dat over [het gedicht 'Bedreigde stad'](#)

→ Kies een van de bijdragen uit de lijst die je vindt via de link hierboven en denk eens over het volgende na:

-Hoe zie je de oorspronkelijke tekst van 'Bedreigde stad' terug in deze bijdrage?

-Welke actuele sporen volgen de makers van de bijdragen?

-Welk verband zie je tussen de bundel *Bezette Stad* en de besmette stad van nu?

Wandel maar gauw verder!

Protest in de stad!

Vanaf het begin van de coronacrisis is er in elk land, elke stad, in ieders hoofd, tijdelijk of langer, gevoelsmatig of fysiek, verzet en protest geweest. Men tekende protest aan tegen de coronamaatregelen, vooral de mondkapjesplicht en de avondklok stuitten op veel weerklank. Burgers protesteerden tegen de regeringen die de maatregelen ontwierpen en tegen de specialisten die werden geconsulteerd. Soms nam dat verzet zelfs de vorm aan van geweld. Protest is van alle tijden, niet alleen tijdens en tegen de coronacrisis. Zo werden er dit jaar ook andere protesten aangetekend, denk bijvoorbeeld aan de [Black Lives Matter-beweging](#).

Over protest en verzet schrijft ook Paul van Ostaijen in *Bezette Stad*, zijn vermaarde dichtbundel die 100 jaar geleden verscheen. In [dit gedicht](#) bijvoorbeeld, getiteld Music Hall 5, hier voorgedragen door de Vlaamse acteur Tom Van Bauwel. Lees en luister na de eerste minuut van dit leesatelier. Teken gerust gemoedelijk verzet aan tegen het binnen zitten door dit gedicht buitenshuis te beluisteren en lezen!

- De tekst van [Music Hall 5](#) kun je hier nog eens lezen. Doe dat en beantwoord de volgende vragen. Hoe tekenen de mensen hier verzet aan? Zie je een verschil tussen lichamelijk verzet enerzijds en het gevoel van moedeloosheid anderzijds?
- Als jij tegen 3 dingen verzet zou mogen aantekenen in het kader van de coronacrisis, waartegen zou je dat dan doen? En doe je dat dan liefst actief, of voel je je soms ook machteloos?
- Zijn er ook bredere, maatschappelijkere zaken waartegen jij je tegen zou willen verzetten?
- Op welke artistieke manier zou je dat dan doen? Denk onder meer na over welk platform, voor welk publiek, in welke artistieke vorm, wie zou je daarvoor vragen, welk doel probeer je te verwezenlijken, ...?

Jaouad Alloul maakte zo'n artistiek hedendaags antwoord op dit gedicht. Hij deed dat in het kader van [Besmette Stad](#), het multimediale project van Vlaams-Nederlands huis deBuren waarin 100 kunstenaars 100 jaar later en met de coronacrisis op het netvlies, een actueel, artistiek antwoord formuleren op *Bezette Stad*.

Hij vertaalde het gedicht van Van Ostaijen naar nu met [deze bijdrage](#) die een lied, gedicht, voordracht, videoboodschap in één is. Zo zie je dat zo'n artistiek antwoord niet eenvormig of eenduidig hoeft te zijn.

- Als je deze bijdrage hebt bekeken, wil je dan nog iets veranderen aan het artistieke verzet dat je formuleerde bij de vorige vraag?

→ De bijdrage van Alloul is getiteld 'Eind van ons Latijn'. Dat is ook een uitdrukking, weet je wat die betekent? Zoek de betekenis anders op.

→ Hoe verklaar jij de titel?

→ De titel rijmt op deze terugkerende dichtregels, waarmee Alloul verwijst naar de Black Lives Matter-beweging.

Iedere keer diezelfde lijn
weg met al dat blauw gezwijn
genoeg van al die schone schijn
Luister nou naar onze pijn x2

→ Kun je uitleggen hoe Alloul zich verhoudt tot de BLM-beweging, hoe legt hij dat verband? Wie bedoelt hij volgens jou met het 'blauw gezwijn'?

→ Kijk eens naar de regels 'sta op en bal je vuist / kom op voor wat is juist'. Wat betekenen die? Waartoe roep Alloul ons op?

→ Spreekt het gedicht van Alloul je aan en waarom (niet)?

→ Als jij deze boodschap mocht verspreiden hoe zou je dat dan doen?

Stel je voor dat jij wordt gevraagd om verzet aan te tekenen door van deze bijdrage een poster te maken die overal in een stad komt te hangen.

→ Welke regels uit de tekst zou jij benadrukken, wat wordt dan je tagline en welke afbeelding zou je daarbij kiezen?

→ Welke stad of steden kies je?

→ Welke regels uit 'Music Hall 5' zou je overnemen?

→ Maak een schets of tekening van de poster die je zou verspreiden.

→ Ga naar buiten, neem je poster mee en maak een foto van een plek waar je die (tijdelijk) ophangt.

Slotfeest!

Grasduin, speur en strop door de [Besmette Stad](#) en kies één bijdrage uit die je het meest aanspreekt. Dat mag een gedicht zijn uit *Bezette Stad*, maar ook een bijdrage aan *Besmette Stad*.

Schrijf een recensie over het project *Besmette Stad* in het algemeen en over één bijdrage in het bijzonder. Een recensie is een literair-kritische bijdrage die vaak een tekst is, maar dat hoeft natuurlijk niet. Laat je vooral inspireren door alle creatieve vormen die *Besmette Stad* rijk is.

Maak een recensie die minstens het volgende bevat

- De titel van de bijdrage die je recenseert en de naam of namen van de maker(s)
- Draag 2 argumenten aan om de kwaliteit van de bijdrage te verdedigen
- Draag 1 kritiekpunt aan, een element waar je minder enthousiast over bent
- Gebruik een creatieve vorm